

ВІДГУК

Офіційного опонента доктора економічних наук, професора, Антонюк Лариси Леонтіївни на дисертаційну роботу Яреми Томаша Васильовича на тему «Інноваційна сила Європейського Союзу», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «міжнародні економічні відносини»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження. Загострення конкурентної боротьби за інноваційне лідерство обумовлено нерівномірністю економічного та соціального розвитку, який проявляється в диспропорційності розвитку не тільки окремих країн, але й регіонів та галузей через різношвидкісне нагромадження капіталу. За цих умов формування та реалізація ефективних інноваційних стратегій міжнародними компаніями та державами заради забезпечення свого високого інноваційного статусу є пріоритетним завданням у міжнародній політиці практично всіх розвинених країн світу. На сучасному етапі розвитку світового господарства правила гри на міжнародному ринку значною мірою диктують саме міжнародні інтеграційні об'єднання, тому дослідження і вимір їх інноваційного потенціалу є актуальним та оригінальним в теоретичному та практичному аспекті. Інноваційна активність є визначальним критерієм ефективності будь-якого економічного суб'єкта. Інновації мають важливе значення для підвищення конкурентоспроможності ЄС та забезпечення здоров'я та добробуту її громадян. Інновації формують ринки, трансформують економіку, стимулюють рішучі зміни в якості державних послуг і є незамінними для досягнення загальних цілей подвійного екологічного та цифрового переходу Європейського Союзу. Настає нова хвиля проривних технологічних інновацій, що часто поєднує фізичні, біологічні та цифрові досягнення та має потенціал трансформувати бізнес-ландшафт ЄС та пов'язаних з ним ринків, а також допомогти у вирішенні найактуальніших суспільних викликів, у тому числі шляхом досягнення Цілей сталого

розвитку ООН.

Дисертаційну роботу Яреми Т. В. присвячено актуальній і досить оригінальній міждисциплінарній темі інноваційного поступу ЄС та його конкурентного лідерства у постіндустріальному суспільстві. Отже, постановка питання про роль інновацій та вдосконалення механізмів інноваційної діяльності в країнах-членах СЄ є на сьогодні пріоритетною, теоретично та практично значущою і для України, якій необхідно після перемоги за досить короткий час відновити зруйновану країну та змінити структуру економіки і забезпечити інноваційну модель її розвитку.

Саме це і визначає актуальність дисертаційного дослідження Яреми Т. В., обумовлює вибір теми, мету та завдання, а також надає дослідженню важливого наукового і практичного значення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематики наукових досліджень ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кафедри міжнародних економічних відносин за темою «Трансформація Європейського Союзу: економічні, міграційні та інституційні аспекти» (номер реєстрації 0120U100386). Згідно із зазначеною тематикою, у дисертації досліджено інноваційну силу Європейського Союзу та надано рекомендації щодо ефективного використання інноваційної сили України як країни-кандидата на вступ до ЄС.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту і структури дисертаційної роботи Яреми Т. В. дає підстави стверджувати, що у ній чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і прийомів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять вітчизняні і

зарубіжні монографічні та періодичні наукові видання; нормативно-правові й статистичні матеріали країн-членів Європейського Союзу; матеріали міжнародних організацій; експертні оцінки економістів-міжнародників Європейського Союзу; офіційні публікації Європейської Комісії; інтернет-ресурс тощо.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи підтверджується використанням широкого спектра загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. Основні результати дослідження характеризуються логічністю викладення завдяки застосуванню автором діалектичного підходів, а також методів порівняльного аналізу та синтезу.

4. Найвагоміші результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення. Вивчення дисертації та представлених здобувачем наукових праць, аналіз ґрунтовності наукових положень дозволяють зробити висновок, що в процесі дослідження автором одержано низку наукових результатів, що визначають новизну дисертаційної роботи:

- **по-перше**, здобувачем доведено, що в умовах глобальної економічної конкуренції перемагають ті держави, які забезпечують сприятливі умови для інноваційної діяльності, пов'язані із створенням та оперативною комерціалізацією нововведень. Автор аргументовано стверджує, що високі темпи економічного зростання, які базуються на інноваційній основі знаходяться у прямій залежності від ступеня розвитку інноваційного потенціалу в країні та його інноваційної сили (с.31-32),
- **по-друге**, автором розвинуто теоретичні підходи щодо визначення економічного змісту та загальнонаукового розуміння інноваційної сили на макро- та мегарівні. Запропоновано введення в науковий обіг

авторського визначення двох нових дефініцій: інноваційної сили країни як базової категорії в дослідженні динаміки розвитку інновацій та інноваційної сили міждержавного інтеграційного об'єднання як результату діалектичної взаємодії інноваційних сил країн-учасниць угруповання, їх ефективної синергії та формування інтегрованої інноваційної сили союзу. Дійсно, для забезпечення високого конкурентного статусу, стратегічними фактором успіху країн-членів ЄС в економічному змаганні за лідерство на світових ринках став сприятливий інноваційний клімат в державі, висока мотивація до комерціалізації інновацій. ЄС має успішну історію інновацій і знаходиться в оптимальному становищі, щоб очолити цю хвилю глибоких технологічних інновацій з чотирьох основних причин:

1. Лідерство ЄС в науці. Маючи 6% населення світу, ЄС відповідає за п'яту частину всіх публікацій найвищої якості у світі. Крім того, компанії ЄС є світовими лідерами з високовартісних зелених патентів та зелених патентів в енергоємних галузях

2. Потужна промислова база Європи та все більш динамічна екосистема стартапів. Партнерські відносини, які були підтримані між компаніями та дослідниками через програми ЄС, а також такі різноманітні політики та пов'язані з ними флагманські ініціативи, що дозволяють розробляти надійні пропозиції ЄС та ланцюги доданої вартості в глибоких технологічних секторах.

3. Амбітні рамкові умови, що сприяють інноваціям на єдиному ринку. Глибокі технологічні інновації зосереджені на пошуку рішень для вирішення ключових суспільних проблем. разом із тісною співпрацею між державним та приватним секторами, а також сильні сторони Єдиного ринку, створили умови для процвітання європейських компаній у глибоких технологічних секторах майбутнього.

4. Європейська база талантів, що формується у найкращих вищих навчальних закладів та дослідницьких організацій у світі.

Маючи 17,5 мільйонів людей з вищою освітою, понад мільйон дослідників та зростаючу активність у ліцензуванні, патентуванні та стартапах у багатьох країнах для комерціалізації глибоких технологічних інновацій.

- **по-третє**, удосконалено типізацію детермінант діалектичного взаємовпливу економічної інтеграції та інноваційної діяльності країн-членів ЄС. Автор справедливо концентрує увагу на тому, що чим вища ємність внутрішнього ринку, тим більший розмір доходів і можливості стимулювання витрат, пов'язаних із інноваціями в межах національних та регіональних інноваційних систем. Крім того, більш високу інноваційну мотивацію мають компанії, що функціонують на більш ємному об'єднаному ринку з глобальним рівнем конкуренції (с. 65-80); доведено, що в умовах глобальної економічної конкуренції перемагають ті держави, які забезпечують сприятливі умови для інноваційної діяльності, пов'язані із створенням та комерціалізацією нововведень.
- **по-четверте**, доведено, що конкурентна, валютна, грошово-кредитна політики стали наднаціональними, а створення механізму інноваційної політики і його наднаціональних компонентів перебуває у стадії активного формування. При цьому, хоча бюджет ЄС має наднаціональні ознаки значна частина діяльності з інноваційного розвитку Європейського Союзу залишається прерогативою національних держав. Постійно зростаюча інтелектуалізація класичних факторів виробництва і створення новітніх передових технологій ведуть до формування в ЄС нової моделі науково-технічної кооперації країн-членів у сфері досліджень і розробок; Автор аргументовано стверджує, що високі темпи економічного зростання, які базуються на інноваційній основі знаходяться у прямій залежності від інноваційної сили в країні чи інтеграційного угруповання (с.166-168) ;

- **по-п'яте**, інноваційна політика Європейського Союзу базується на:
 - а) делегуванні диференційованих повноважень регіонам (включаючи стратегію “розумної” спеціалізації). (с. 80-83); б) розробленні, оцінці, реалізації і моніторингу регіональних інноваційних стратегій, у яких визначаються пріоритети розвитку кожного регіону виходячи з його конкурентних переваг та відповідності сильних сторін інноваційної сфери потребам бізнесу; оперативному реагуванні на тенденції розвитку європейського ринку, уникаючи дублювання зусиль (с. 86-91);
- **по-шосте**, здобувачем на основі дослідження стану інноваційної активності в ЄС, доведено необхідність радикальних перетворень у сфері науково-технологічної діяльності України як країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу (с.188-189). Обґрунтовано доцільність використання інноваційної сили України, що в перспективі дозволить спрогнозувати ефективність програм та реформ за умови розвитку інтеграційних процесів.

5. Значимість результатів дослідження для науки та практики, повнота їх висвітлення в опублікованих працях. Наукове та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення та висновки дослідження можуть бути використані у роботі органів державної влади України при розробленні інноваційної політики й інтеграційної стратегії; вищими навчальними закладами при викладанні навчальних дисциплін, пов'язаних із вивченням міжнародних економічних відносин, світової економіки, міжнародної економічної інтеграції, міжнародної конкурентоспроможності країн, при підготовці навчальної літератури із зазначених дисциплін.

Теоретико-методологічні підходи і практичні рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні використані в навчальному процесі ДВНЗ «Ужгородського національного

університету» (довідка № 1 від 30.09.2022 р.).

6. Повнота викладення основних результатів. Результати дисертаційного дослідження відображені у 17 наукових працях автора, зокрема 7 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз, 3 статті в іноземних виданнях, 7 матеріалів і тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Все це свідчить про тривалу зацікавленість автора у дослідженій тематиці.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Яреми Т. В. містить деякі дискусійні положення, недостатнє опрацювання яких дозволяє зробити наступні зауваження:

1. Важливу методологічну роль у даному дослідженні виконує обґрунтування автором змістовної сутності категорії «інноваційна сила країни» (с. 31), між тим логіка роботи вимагає більш глибокого і детального представлення автором відмінностей між інноваційною силою країни і такими однопорядковими категоріями як інноваційна потужність країни, інноваційний потенціал країни, інноваційний розвиток країни, інноваційна спроможність країни тощо.

2. Важливим як у теоретичному так і в практичному плані, виходячи із заявленої тематики роботи, є інноваційна сила міжнародного інтеграційного об'єднання в умовах сучасних глобальних трансформацій та викликів (с. 34), Однак, слід відзначити недостатню увагу автора до розробки авторської методики оцінювання цих процесів. Відомі методики міжнародних організацій мають дещо інше методичне навантаження щодо ефективності інноваційного розвитку країн.

3. Економіко-математичне моделювання для визначення ефективності використання інноваційної сили України як країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу зводиться автором в розділі

3.1. передусім до обсягу витрат на дослідження та розвиток з різних джерел. Можна погодитись, що саме ці показники є найбільш вагомими для обґрунтування інноваційної сили, але тоді необхідно це було б зазначити у попередніх параграфах та при аналізі інноваційної сили ЄС (с. 178).

4. Висновки, що Україна відстає від країн-членів ЄС за більшістю показників інноваційної сили є важливими для розробки Плану відновлення та розвитку України і тому робота виграла б, якщо б автор зробив системні рекомендації до цього стратегічного документу, а також розробив відповідні сценарії інноваційного розвитку нашої держави.

Однак, висловлені зауваження носять дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

8. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Подані до захисту наукові досягнення є власними напрацюваннями Яреми Т. В., текст дисертації є оригінальним.

9. Загальний висновок. Дисертаційна робота Яреми Томаша Васильвича «Інноваційна сила Європейського Союзу» є завершеним, комплексним та самостійним науковим дослідженням, що має беззаперечні актуальність і наукову новизну, теоретичну і практичну значущість. Дисертаційна робота повною мірою відповідає глобальним трендам розвитку теорії і методології економічних наук, містить вагомі наукові положення, теоретичні узагальнення, аналітичні розробки, висновки і практичні пропозиції, що мають важливе значення для

